

บันทึก

เรื่อง การออกใบอนุญาตให้จัดตั้งสมาคม (สมาคมชาวไร่อ้อยหลายสมาคม
ซึ่งเป็นนิติบุคคลรวมกันขอตั้งสมาคมสมาพันธ์ชาวไร่อ้อยแห่งประเทศไทย
ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๒๗๔ ได้หรือไม่)

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติได้มีหนังสือ ที่ ศธ ๑๓๐๔/๕๐๑๐ ลงวันที่ ๓๑ กรกฎาคม ๒๕๒๗ ถึงสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ความว่า สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติได้รับคำร้องขออนุญาตจัดตั้งสมาคมสมาพันธ์ชาวไร่อ้อยแห่งประเทศไทยจากสมาคมชาวไร่อ้อยเขต ๗ ร่วมกับสมาคมชาวไร่อ้อยอื่น ๆ จำนวน ๖ สมาคม โดยที่สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติมีอำนาจหน้าที่ในการอนุญาตให้จัดตั้งสมาคมที่มีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับงานวัฒนธรรม ได้พิจารณาแล้ว เห็นว่า ตามมาตรา ๑๔^๑ แห่งพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๔๘๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๔๘๖ ไม่ได้กำหนดไว้ชัดเจนว่าผู้ร้องขออนุญาตจัดตั้งสมาคมจะต้องเป็นบุคคลประเภทใด นอกจากนี้กฎสำนักนายกรัฐมนตรี ออกตามความในพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๔๘๕ ข้อ ๑ กำหนดว่า “สมาคมหรือองค์การใดที่จะจัดตั้งขึ้น ให้ผู้ที่จัดตั้งยื่นคำร้องขออนุญาต...” ประกอบกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๒๗๗ กำหนดว่า”การขอจดทะเบียนสมาคมนั้นต้องทำเป็นหนังสือ และต้องมีสมาชิกของสมาคมลงลายมือชื่อ...” ดังนั้น จึงขอหารือสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาในปัญหาดังกล่าวว่าผู้ขออนุญาตจัดตั้งสมาคมจะเป็นนิติบุคคลได้หรือไม่

คณะกรรมการกฤษฎีกา (กรรมการร่างกฎหมาย คณะที่ ๓) ได้พิจารณาปัญหาดังกล่าว โดยมีผู้แทนกระทรวงศึกษาธิการ(สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ) เป็นผู้ชี้แจงข้อเท็จจริงแล้ว เห็นว่า โดยที่พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๔๘๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๔๘๖ ไม่ได้กำหนดไว้ชัดเจนว่า ผู้ขออนุญาตจัดตั้งสมาคมจะต้องเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล ดังนั้น จึงต้องใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะ ๒๓ เกี่ยวกับเรื่องสมาคมเป็นหลักในการพิจารณาว่า นิติบุคคลจะเป็นผู้ขอตั้งสมาคมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้หรือไม่ ซึ่ง

๑มาตรา ๑๔ สมาคม หรือองค์การใด ซึ่งมีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับงานของสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ ไม่ว่าจะได้ตั้งอยู่ก่อนแล้วหรือไม่ก็ตาม ต้องได้รับอนุญาตจากสภาวัฒนธรรมแห่งชาติก่อน จึงจะดำเนินการจัดตั้งตามกฎหมายหรือดำรงอยู่ต่อไปได้และเมื่อได้ตั้งขึ้นหรือดำรงอยู่แล้ว ให้อยู่ในความควบคุมของสภานี้ สมาคมหรือองค์การที่ไม่ได้รับอนุญาตให้ดำรงอยู่ต่อไป ให้เลิกและหยุดดำเนินการทันที อนึ่ง ถ้าสภาวัฒนธรรมแห่งชาติพิจารณาเห็นสมควรจะสั่งเพิกถอนการอนุญาตที่ให้ไว้แก่สมาคม หรือองค์การใดก็ได้ สมาคมหรือองค์การเช่นนั้นจักต้องเลิกและหยุดดำเนินการทันทีตัก

เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่า มาตรา ๑๒๗๔^๒ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เป็นหลักการเบื้องต้นซึ่งกล่าวถึงการก่อตั้งสมาคมโดยบัญญัติว่า “สัญญาตั้งสมาคมนั้น คือ สัญญาซึ่งบุคคลหลายคนตกลงเข้ากันเพื่อทำการอันใดอันหนึ่งร่วมกันอันมิใช่เป็นการหาผลกำไรแบ่งปันกัน” ดังนั้น คำว่า “คน” จึงมีความสำคัญในการพิจารณาปัญหานี้

คำว่า “คน” พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๒๕ ให้ความหมายไว้ว่า คน คือมนุษย์ และคำว่า “มนุษย์” หมายความว่า สัตว์ที่รู้จักใช้เหตุผล สัตว์ที่มีจิตใจสูง และ__คน__ ซึ่งแสดงให้เห็นชัดเจนว่าคำว่า “คน” นั้น มิได้หมายถึงนิติบุคคลด้วย นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาบทบัญญัติมาตราต่าง ๆ ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะ ๒๓ เกี่ยวกับเรื่องสมาคม เช่น มาตรา ๑๒๗๔ มาตรา ๑๒๗๗^๓ มาตรา ๑๒๘๗^๔ มาตรา ๑๒๘๙^๕ มาตรา ๑๒๙๐^๖ และมาตรา ๑๒๙๑^๗ แล้ว จะเห็นได้ว่า บทบัญญัติเหล่านั้นกล่าวถึง “คน” ทั้งสิ้น ไม่มีมาตราใดเกี่ยวกับเรื่องสมาคมที่กล่าวถึง “นิติบุคคล” เลย

อนึ่ง คณะกรรมการกฤษฎีกา (กรรมการร่างกฎหมาย คณะที่ ๓) มีข้อสังเกตว่า ในเรื่องการรวมตัวกันของนิติบุคคลหลายนิติบุคคลเป็นนิติบุคคลขึ้นใหม่ต่างหากนั้น หากกฎหมายมีเจตนารมณ์ที่จะให้กระทำการเช่นนั้นได้แล้ว ในกฎหมายนั้นเองก็จะมีบทบัญญัติไว้เป็นพิเศษสำหรับกรณีนั้น เช่น พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ.๒๕๑๑ มาตรา ๑๐๔ และมาตรา ๑๐๕^๘ ซึ่งเป็นบทบัญญัติอนุญาตให้สหกรณ์ซึ่งเป็นนิติบุคคลอยู่แล้วตามมาตรา ๑๘ และมาตรา ๕๘^๙

^๒มาตรา ๑๒๗๔ อันว่าสัญญาตั้งสมาคมนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลหลายคนตกลงเข้ากันเพื่อทำการอันใดอันหนึ่งร่วมกันอันมิใช่เป็นการหาผลกำไรแบ่งปันกัน

^๓มาตรา ๑๒๗๗ การขอจดทะเบียนสมาคมนั้นต้องทำเป็นหนังสือและต้องมีสมาชิกของสมาคมลงลายมือชื่อไม่น้อยกว่าสามคน กับต้องมีข้อบังคับของสมาคมส่งไปด้วยสามฉบับ

^๔มาตรา ๑๒๘๗ สมาชิกของสมาคมทุกคนชอบที่จะตรวจตราความเป็นอยู่แห่งกิจการและทรัพย์สินของสมาคมได้

^๕มาตรา ๑๒๘๙ สมาชิกทุกคนจะออกจากสมาคมเมื่อใดก็ชอบที่จะออกได้แต่ต้องใช้เงินค่าบำรุงและหนี้สินอย่างอื่นที่ค้างชำระอยู่ในขณะนั้นให้เสร็จ

^๖มาตรา ๑๒๙๐ นอกจากจะได้มีข้อบังคับบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นแล้ว ท่านว่าความรับผิดชอบสมาชิกในสมาคมแต่ละคนจำกัดเพียงจำนวนเงินค่าบำรุงที่สมาชิคนั้นค้างชำระอยู่

^๗มาตรา ๑๒๙๑ ถ้าสมาคมลงมติโดยฝ่าฝืนต่อข้อบังคับของสมาคมเองก็ดี หรือฝ่าฝืนต่อกฎหมายก็ดี เมื่อสมาชิกคนหนึ่งคนใดหรือพนักงานอัยการร้องขอ ท่านให้ศาลเพิกถอนมตินั้นเสีย แต่การที่สมาชิกจะร้องขอต่อศาลเช่นนี้ ต้องร้องอย่าให้เนิ่นช้าเกินกว่าหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ได้ลงมตินั้น

^๘มาตรา ๑๐๔ ให้มีสถาบันขึ้นสถาบันหนึ่ง เรียกว่า “สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย” ประกอบด้วยสมาชิกซึ่งเป็นสหกรณ์มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าแก่กิจการสหกรณ์ทุกประเภททั่วราชอาณาจักร อันมิใช่เป็นการหาผลกำไรหรือรายได้แบ่งปันกัน

มาตรา ๑๐๕ ให้สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยเป็นนิติบุคคล

สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยมีสำนักงานแห่งใหญ่ในจังหวัดพระนครและจะตั้งสำนักงานสาขาขึ้น ณ ที่อื่นใดก็ได้

^๙มาตรา ๑๘ สหกรณ์จำกัดที่ได้จดทะเบียนแล้วเป็นนิติบุคคล และให้นายทะเบียนสหกรณ์ออกใบสำคัญรับจดทะเบียนแก่สหกรณ์จำกัดนั้น และให้ถือว่าผู้ลงชื่อขอจดทะเบียนสหกรณ์จำกัด และผู้ที่มีชื่อ

รวมตัวกันเป็นสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยได้ นอกจากนั้น ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เอง เรื่องการควบห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนเข้าด้วยกัน ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ก็มีบทบัญญัติไว้โดยเฉพาะให้กระทำการเช่นนั้นได้ โดยบัญญัติไว้ในมาตรา ๑๐๗๓ ถึงมาตรา ๑๐๗๖^{๑๐} อีกทั้งยังได้ใช้คำแทนชื่อห้างหุ้นส่วนดังกล่าวกันว่า “ห้าง” และในกรณีการควบบริษัทจำกัดเข้าด้วยกัน ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ก็มีบทบัญญัติให้กระทำได้เช่นกัน โดยบัญญัติไว้ในมาตรา ๑๒๓๘ ถึงมาตรา ๑๒๔๓^{๑๑} โดยใช้คำแทนชื่อบริษัทดังกล่าวว่า “บริษัท” มิได้มี

อยู่ในบัญชีรายชื่อตามมาตรา ๑๒ เป็นสมาชิกสหกรณ์จำกัดนับตั้งแต่วันที่นายทะเบียนสหกรณ์รับจดทะเบียนเป็นสหกรณ์จำกัด

ในกรณีที่มีผู้ขอเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์จำกัดภายหลังที่สหกรณ์จำกัดได้จดทะเบียนให้ถือว่าได้เป็นสมาชิกเมื่อได้ชำระค่าหุ้นตามข้อบังคับของสหกรณ์จำกัดแล้ว

มาตรา ๕๘ สหกรณ์ไม่จำกัดที่จดทะเบียนแล้วเป็นนิติบุคคล และให้นายทะเบียนสหกรณ์ออกใบสำคัญรับจดทะเบียนนั้นแก่สหกรณ์ไม่จำกัด และให้ถือว่าผู้ลงชื่อขอจดทะเบียนสหกรณ์ไม่จำกัดและผู้ที่มีชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อตามมาตรา ๕๖ เป็นสมาชิกสหกรณ์ไม่จำกัดนับตั้งแต่วันที่นายทะเบียนสหกรณ์รับจดทะเบียนเป็นสหกรณ์ไม่จำกัด

ในกรณีที่มีผู้ขอเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์ไม่จำกัดภายหลังที่สหกรณ์ไม่จำกัดได้จดทะเบียนแล้วให้ถือว่าได้เป็นสมาชิกเมื่อที่ประชุมใหญ่ได้รับรองการเป็นสมาชิก

^{๑๐}มาตรา ๑๐๗๓ ห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนห้างหนึ่งจะควบเข้าเป็นอันเดียวกับห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนอีกห้างหนึ่งก็ได้ โดยความยินยอมของผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหมด เว้นแต่จะได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น

มาตรา ๑๐๗๔ เมื่อห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนห้างใดประสงค์จะควบเข้ากันกับห้างอื่น ห้างหุ้นส่วนนั้นต้องโฆษณาในหนังสือพิมพ์แห่งท้องที่นั้นสองครั้งเป็นอย่างน้อย และส่งคำบอกกล่าวความประสงค์ที่จะควบเข้ากันนั้นแก่บรรดาผู้ซึ่งห้างหุ้นส่วนรู้ว่าเป็นเจ้านั้นและขอให้เจ้านั้นผู้มีข้อคัดค้านอย่างหนึ่งอย่างใดในการที่จะทำนั้นส่งคำคัดค้านไปภายในสามเดือนนับแต่วันบอกกล่าว

ถ้าไม่มีใครคัดค้านภายในกำหนดเวลาเช่นนั้น ก็ให้พึงถือว่าไม่มีคัดค้าน

ถ้ามีคัดค้านไซ้ ท่านมิให้ห้างหุ้นส่วนจัดการควบเข้ากัน เว้นแต่จะได้ใช้หนี้ที่เรียกร้องหรือให้ประกันเพื่อหนี้นั้นแล้ว

มาตรา ๑๐๗๕ เมื่อห้างได้ควบเข้ากันแล้ว ต่างห้างก็ต่างมีหน้าที่จะต้องนำความนั้นไปจดทะเบียน ว่าได้ควบเข้ากันเป็นห้างหุ้นส่วนขึ้นใหม่

มาตรา ๑๐๗๖ ห้างหุ้นส่วนใหม่นี้ย่อมได้ไปทั้งสิทธิ ทั้งต้องอยู่ในความรับผิดชอบของห้างหุ้นส่วนเดิมที่ได้ควบเข้ากันนั้นทั้งสิ้น

^{๑๑}มาตรา ๑๒๓๘ อันบริษัทจำกัดนั้นจะควบเข้ากันได้ เว้นแต่จะเป็นไปโดยมติพิเศษ

มาตรา ๑๒๓๙ มติพิเศษซึ่งวินิจฉัยให้ควบบริษัทจำกัดเข้ากันนั้น บริษัทต้องนำไปจดทะเบียนภายในสิบสี่วันนับแต่วันลงมติ

มาตรา ๑๒๔๐ บริษัทต้องโฆษณาในหนังสือพิมพ์แห่งท้องที่เจ็ดครั้งเป็นอย่างน้อย และส่งคำบอกกล่าวไปยังบรรดาผู้ซึ่งบริษัทรู้ว่าเป็นเจ้านั้นของบริษัทด้วยจดหมายลงทะเบียนไปรษณีย์ บอกให้ทราบรายการที่ประสงค์จะควบบริษัทเข้ากัน และขอให้เจ้านั้นผู้มีข้อคัดค้านอย่างหนึ่งอย่างใดในการควบบริษัทเข้ากันนั้นส่งคำคัดค้านไปภายในหกเดือนนับแต่วันที่บอกกล่าว

ถ้าไม่มีใครคัดค้านภายในกำหนดเวลาเช่นนั้น ก็ให้พึงถือว่าไม่มีคัดค้าน

ถ้าหากมีเจ้านั้นคัดค้าน บริษัทจะจัดการควบเข้ากันมิได้ จนกว่าจะได้ใช้หนี้หรือได้ให้ประกัน

ข้อความใดในบทบัญญัติดังกล่าวที่ใช้คำว่า “คน” เลย

นอกจากนี้ ในเรื่องทำนองเดียวกันนี้ คณะกรรมการกฤษฎีกา(กรรมการร่างกฎหมาย คณะที่ ๓) ได้เคยให้ความเห็นไว้ในปัญหากฎหมายเกี่ยวกับบริษัทปูนซีเมนต์ไทย จำกัด เป็นผู้เริ่มก่อการตั้งบริษัททวโลหะไทย จำกัด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์^{๑๖}ว่า ถ้อยคำและเจตนารมณ์ของกฎหมายได้แสดงให้เห็นชัดว่ากฎหมายมิได้มีเจตนาที่จะให้นิติบุคคลเป็นผู้เริ่มก่อการ จึงได้ใช้ถ้อยคำที่มีความหมายให้บุคคลธรรมดาเท่านั้นที่จะเป็นผู้เริ่มก่อการตั้งบริษัทได้

ดังนั้น การขอตั้งสมาคมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จะกระทำได้อีกแต่โดยบุคคลธรรมดาเท่านั้น นิติบุคคลจะเป็นผู้ขอตั้งสมาคมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หาได้ไม่

(ลงชื่อ) อมร จันทรสมบูรณ์

(นายอมร จันทรสมบูรณ์)

เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

กันยายน ๒๕๒๗

เพื่อหนัรายนั้

มาตรา ๑๒๔๑ บริษัทได้ควบเข้ากันแล้วเมื่อใด ต่างบริษัทต้องนำความไปจดทะเบียนภายในสิบสี่วันนับแต่วันที่ควบเข้ากัน และบริษัทจำกัดอันได้ตั้งขึ้นใหม่ด้วยควบเข้ากันนั้น ก็ต้องจดทะเบียนเป็นบริษัทใหม่

มาตรา ๑๒๔๒ จำนวนทุนเรือนหุ้นของบริษัทใหม่นั้น ต้องเท่ากับยอดรวมจำนวนทุนเรือนหุ้นของบริษัทเดิมอันมาควบเข้ากัน

มาตรา ๑๒๔๓ บริษัทใหม่นี้ย่อมได้ไปทั้งสิทธิและความรับผิดชอบ บรรดาเมื่ออยู่กับบริษัทเดิมอันได้มาควบเข้ากันนั้นทั้งสิ้น

^{๑๖}บันทึก เรื่อง ทหารือปัญหากฎหมายเกี่ยวกับบริษัทปูนซีเมนต์ไทย จำกัดเป็นผู้เริ่มก่อการบริษัทตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ส่งพร้อมหนังสือสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ที่ สร.๐๖๐๑/๑๔๑๙ ลงวันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๒๑